

İhsan KARA
Pursaklar Kaymakamı

Sokak Köpekleri

GİRİŞ

Uzayda farklı yaşam formları olup olmadığı çok tartışılan bir konudur. Tanımlanamayan cisimler gördüğünü iddia edenler, bu iddialara istinaden Dünyamıza kardeş gezegenlerden gelecek akıllı canlılarla tanışmayı bekleyenler az değildir. Haktan Akdoğan; "Evren yolcularıyla tanışmamıza ve onların bu sonsuzluk içindeki bilgi ve ışık yolculuklarına katılmamıza çok az kaldı." demektedir. (1) Uzayda hayat var mı henüz bilmiyoruz. Ancak Dünya'da sayılamayacak kadar farklı canlı türü bulunmaktadır. İnsanların henüz birbirlerini anlamaya çalışmadıkları, farklılıklarını çatışma konusu yaptıkları göz önüne alınır, diğer canlıların bizimle komşu olmaktan ne kadar memnun olabilecekleri

tahmin edilebilir. Okyanustaki Katil Balinaya takla attırabilen, Yağmur Ormanlarındaki Papağanı konuşurabilen İnsannoğluyuz. Toplum halinde yaşarız. Fakat toplum halinde yaşayan tek canlı türü biz değiliz. Arılar ve Karıncalar mükemmel örnekler vermektedirler. Kuran-ı Kerimin En'am Suresinin 38. Ayetinde; "Yeryüzünde yürüyen hayvanlar ve gökyüzünde iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varsa hepsi sizin gibi topluluklardır. Biz kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Nihayet (hepsi) toplanıp rablerinin huzuruna getirileceklerdir." buyrulmaktadır. Elmalılı Hamdi Yazır'ın tefsirine göre; yaratılma ve özelliklerimiz açısından hayvan türlerinin her biriyle benzer bir topluluğuz.(2) Bu ilahi hüküm insanların "biz başkayız" bencil-

liğini ortadan kaldıracak kadar net ve kesin bir yaşama ve türünü sürdürme hakkını hayvanlara kazandırmaktadır.

Âdem Babamız ve Havva Anamız Yeryüzüne indirildiği zamandan bu yana İnsanlar diğer canlılarla mücadele ettiği gibi, onlardan yararlanma yollarını da keşfetmiştir. Aslan gibi pençeleri olmasa bile avlanabilmiş, Karabatak gibi ayağı perdeli olmasa da balık tutabilmiştir. Ayrıca ateş yakarak ve alet yaparak doğal dezavantajlarını aşabilmiştir. Bizler tarih boyunca doğal varlıkları yaşam konforumuzu artırmak için değerlendirdik. Maddeden ve bitkilerden ihtiyaçlarımızı karşıladığımız gibi, hayvanları avlayarak, eğiterek, evcilleştirerek daha iyi yaşadık. Bu yararlanma süreci artarak devam etmektedir. Modern Toplum ihtiyaçlarının karşılanması adına genetik müdahalelerle hayvanlar amaca yönelik verimli türler halinde yetiştirilip çoğaltılmaktadır.

İnsanların manevi ve duygusal ihtiyaçları da bulunmaktadır. Hayvanlar dostlarımız ve yakınlarımız olur kimilerimize. Yemek için beslediğimiz kedi, köpek, güvercin ve muhabbet kuşu gibileri... Şimdilerde bu gariplere "pet" diyorlar. Petshoplarda satıyorlar. Doğum günleri, evlilik yıldönümleri bu canlılardan oluşan hediye paketleriyle şenleniyor. Özellikle köpekler için, bu hediyeleşmenin sonu; hevesini almak, bıkkınlık ve sokağa terk edilmek olabiliyor. Oysa satılmadan önce de küçük sağlıklı ortamlarda, kafeslerde satılmayı beklemek...

Serçe, güvercin, kumru, karga ve saksakağ gibi kuşların yanı sıra kedi ve köpekler de sokakta ve sahipsiz yaşamaktadırlar. Sokağı renklendiren bu hayvanlar içinde köpeği konu olarak almamanın nedeni Toplumumuzda en sıkı tartışmaların köpek konusunda çıkmasıdır. Neredeyse

futbol takımı taraftarlığı bilincine yakın bir kampaşma görülmektedir. Kamuoyunun bir tarafı; sokakta köpeğin haksızlığa uğradığını, hatta bakımevlerinin bile zalimce uygulanan tedbirlerin bir parçası olduğunu öne sürer. Diğer taraf; sabah namazına gidenlerin, sokakta spor yapanların ve okula giden çocukların hayatını başıboş köpeklerin tehdit ettiğinden şikâyet eder. Doğada renkler siyah ve beyazdan ibaret değildir. Bu konuda her iki tarafın da haklı olduğu söylenebilir. Konuyu ele almamanın ikinci nedeni; ilgili kurumların koordinasyonunda, gerekli mevzuatı oluşumunda ve uygulamada karşılaşılan sorunları dile getirme ve çözüm yolları önerme gereğidir.

Köpek (*Canis familiaris*); '*...boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik ve avcılık gibi işler için beslenen memeli hayvan*' olarak tanımlanmaktadır. (3) Köpekler insanoglunun çok eski ve sadık bir dostudur. Çok marifetlidirler. İyi bir avcı, bekçi, görme engelli kılavuzu, bomba ve narkotik bulucu, arama ve kurtarma elemanı, denizcilerin miçosu, Avrupa'da trüf mantarı arayıcısı, Kuzey Kutbunda kızak taşıyıcısı, engellilere moral desteği veren, depremleri ve sahibinin hastalığını bildiğine inanılan ve en önemlisi insanları çıkarsız sevebilen bir canlıdır köpek.

1924 yılında Tokyo Üniversitesi'nde görev yapan Japon profesör Hidesabura Ueno, kendine tren istasyonunda bulunduğu küçük bir köpek yavrusu edindi. Profesör Ueno köpeğine, Japoncada "sekiz tane" anlamına gelen Hachiko adını koydu. Safkan Akita cinsi beyaz bir erkek olan Hachiko, her sabah üniversiteye gitmek için evden metroya yürüyen sahibine eşlik etti. Metronun dış kapısına kadar getirdiği sahibini uğurladıktan sonra da eve döndü.

Çok geçmeden bir akşam üniversite dönüşünde metronun çıkışında Hachiko'yu kendisini beklerken gördü. Profesör ve çok şaşırıldı. Bu akıllı köpek sahibinin eve dönüş saatlerini hesaplayarak ve aynı yolu kullanacağını düşünerek metronun önüne gitmişti. Ondan sonraki bir yıl boyunca her sabah sahibini metroya kadar götürdü, her akşam iş çıkışında da metronun önünde karşıladı. Saatini hiç şaşırmadı. (4)

Ama bir akşam profesör metrodan çıkmadı. Hachiko gözleri metronun kapısında, gece boyunca bekledi. Bir sonraki akşam profesör yine yoktu. Üçüncü akşam metrodan yine çıkmadı. Çünkü profesör üniversitede kalp krizi geçirip ölmüştü... Hachiko her akşam sahibini metrodan çıkar diye inatla bekledi. Haftalar, aylar, yıllar boyunca her akşam tokyo metrosunun Shibuya İstasyonunun kapısına gitti. Tam 10 yıl boyunca. Hachiko 12 yaşındayken metronun kapısında öldü. Bugün Tokyo'ya gidenlerin Shibuya İstasyonunun kapısında karşılaştığı köpek heykeli Hachiko'dur. Japonlar, sadakat ve insan hayvan ilişkisinin sembolü olarak ölümünden hemen sonra 10 yıl boyunca sahibini beklediği yere Hachiko'nun heykelini diktiler. (5)

Mark Twain: "Hayatımda hiç bu kadar mahzun bakışlı ve kalbi kırık sokak köpekleri görmedim." sözüyle İstanbul'da bulunan sokak köpeklerini tanımlamıştır. (6) Yazar Sibel Eraslan yalnızlığını ve çaresizliğini belirtirken; '*Titriyorum... Tıpkı bir sokak köpeği gibi! Üstüme yığın yığın örttüğüm yorganlar battaniyeler kar etmiyor. Ellerimden kan çekiliyor... Tüp bittiğinden çalıştırmadığım soba odanın tüm sıcaklığını bencilce metalinde toplamış gibi. Allah'ım burada bu soğukta, kimsesiz! Okulu bıraktığımdan ailemin haberi yok, cebimde metelik yok!*' demektedir. (7)

1. Tarihçe

Yedi uyuyanların yanında bulunduğu Kuran-ı Kerim'in Kehf Suresi 18. Ayetinde ifade edilen; *“Uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çeviriyorduk. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmaktaydı. Eğer o insanları görseydin dönüp kaçırdın ve gördüklerin yüzünden içini korku kapladı.”* (8). Kitmir olarak bilinen bu köpek Uykudakilerle birlikte inanç dünyamızda seçkin yerini almıştır. Bakara Suresi 26. Ayette; Bir sivrisinekten ve hatta daha küçüğünden misal vermekten çekinmeyen Allah (c.c.) Köpek cinsinden de bu şekilde bahsetmiştir. Sadık bir bekçi olarak güvenli ve çok uzun bir uykunun unsuru olmuştur.

Sahiplerine ve görevlerine sadık, cinsi bilinen, adı, yeri yurdu olan köpeklerin tersine sokak köpeklerinin cinsi ve adı yoktur ama tasması da yoktur. Onların adı sadece “köpek”tir insana değil sokağa aittirler. Aslında konuşma dilinde “it”tirler. Sokak köpeği deyip geçmeyin. Kendileri Osmanlı Sultanlarının ilgilerine ve fermanlarına muhatap olmuşlardır. Sultan 1. Ahmet onları Üsküdar’a, Sultan Abdülaziz Hayırsız Ada’ya (Sivri Ada) sürgün etmiş,

ancak İstanbul’da yangınlar çoğalınca “köpeklerin ahı tuttu” denilip, yine bir fermanla; sürgün kararı kaldırılmış ve İstanbul’a dönmüşler. (9). Sultan 2. Abdülhamit döneminde ise köpekler yerine kuduzla savaşılar. Fransa’ya Pastör Enstitüsü’ne heyet göndererek, 10 bin altın bağışlanır. Dünyadaki üçüncü Kuduz Enstitüsü aşının bulunmasından iki yıl sonra 1887’de İstanbul’da açılır. (10) Sultan’ın özel hekimi Mavroyani Paşa’nın (Spiridon Mavrogenis) “Sokak Köpekleri” isimli kitabı, Padişah’ın talimatıyla yazılıp yayınlandı. (11) 1910’da ve daha sonra Talat Paşa’nın Dahiliye Nazırı, Suphi Bey’in İstanbul Şehremini olduğu 1910 yılında İstanbul köpekleri için bir sürgün kararı alındı. Bu kararda Avrupalı görünme kaygısının etkili olduğu ifade edilmektedir. (12) Türkiye’de hayvanların korunmasına yönelik ilk dernek olan “İstanbul Himâye-i Hayvânât Cemiyeti”, son dönem Osmanlı tarihinde önemli roller oynayan askeri ve sivil bürokratlar öncülüğünde 1912 yılında kurulmuştur. (13) Türkiye Hayvanları Koruma Derneği Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanından hemen 4 ay sonra 6 Mart 1924’de İstanbul’da kuruldu.

2. Sokak Köpeği Mevzuatı

Anayasa’da hayvan hakları ya da hayvanların korunması ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. 1978 tarihli UNESCO Hayvan Hakları Evrensel Beyannamesi, Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, Deney ve Diğer Bilimsel Amaçlarla Kullanılan Omurgalıların Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, Yetiştirme Amaçlarıyla Muhafaza Edilen Hayvanların Korunması Hakkındaki Avrupa Sözleşmesi, Hayvanların Uluslararası Taşıma Sırasında Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi taraf olduğumuz uluslararası metinler olmuştur. 2004 yılında kabul edilen ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu, 2006 yılında yayınlanan Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği her türlü hayvanın ve bu çerçevede sokak hayvanlarının da korunmasına dair mevzuat hükümlerini oluşturmuştur.

2.1. Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi

Bildirgenin sahihsiz hayvanları ve sokak köpeklerini ilgilendiren maddeleri aşağıda sayılmış olup, bazı maddeleri hukukumuzda yer almakta ya da farklı değerlendirilmektedir.

- Tüm hayvanlar eşit doğar ve eşit yaşama hakkına sahiptirler.
- Tüm hayvanların saygı görme hakkı vardır. Bir tür hayvan olan insan, diğer hayvanları yok edemez. Hayvanları kendi çıkarı için karşılıksız kullanamaz.
- Hiçbir hayvana kötü ve zalimce davranılamaz. Bir hayvanın öldürülmesi zorunlu ise bu, bir anda ve acı çektilmeden yapılmalıdır.
- Evcil hayvanlar, uyumlu bir biçimde ve özgürlük içinde yaşama hakkına sahiptir. İnsanların

kendi çıkarları için evcil hayvanların yaşama koşullarında yapacakları her türlü değişiklik, haklara aykırıdır.

- Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi sokakta yaşayan sahipsiz kedi, köpek türü hayvanları da 'evcil hayvan' olarak tanımlamaktadır.
- Evcil hayvanlar, doğal yaşama sürelerine uygun uzunlukta yaşama hakkına sahiptir.
- Hayvanlara fiziksel ya da psikolojik acı çektiren deney yapmak, hayvan haklarına aykırıdır.
- Zorunlu olmaksızın bir hayvanın öldürülmesi, yaşama karşı işlenmiş bir suçtur.
- Hayvan öldürmek 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanununda 'kabahat' olarak tanımlanmaktadır.
- Hayvanların ölüsüne de saygı göstermek gerekir. Hayvanların öldürüldüğü şiddet sahneleri, sinemalarda ve televizyonlarda yasaklanmalıdır. Ama hayvanlara yapılan saldırıları kınamak amacıyla olan filmlerde bu sınırlama yoktur.
- Hayvanları koruma kuruluşları, Devlet katında temsil edilmelidir. Hayvan hakları da insan hakları gibi yasayla korunmalıdır.

Hayvansever kamuoyu Hayvanları Koruma Kanununun ismen ve içerik olarak yetersiz olduğunu ve düzenlemenin 'Hayvan Haklarını Koruma Kanunu' adıyla yapılması gerektiğini ifade etmektedirler.

2.2. Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi

Sözleşmede; insanın yaşayan tüm canlılara ahlakî bir yükümlülüğünün olduğu ve ev hayvanları ile insanlar arasındaki özel ilişki hatırlatılır.

Ev hayvanlarının yaşam kalitesine olan katkılarını ve bunun sonucu olarak da toplum için taşıdığı öneme dikkat çekiliyor. Sözleşmeye göre; İnsan tarafından özellikle evde, özel zevk ve refakat amacıyla muhafaza edilen veya edilmesi tasarlanan her türlü hayvanı ifade eden ev hayvanları içinde başıboş hayvanlar da sayılmaktadır. Başıboş hayvan, evi olmayan veya sahibinin veya bakıcısının evinin sınırları dışında bulunan ve herhangi bir sahibin ya da bakıcının kontrolü veya doğrudan denetimi altında bulunmayan ev hayvanını ifade eder.

Sözleşmede ev hayvanlarının ticareti, yani kar amacıyla sahipliğinin değişmesi ve ticari üretme ve barındırma faaliyetleri tanımlanmaktadır. Ayrıca kar amacı olmaksızın çok sayıda ev hayvanının muhafaza edileceği hayvan barınaklarından söz edilmekte ve ulusal mevzuat idari tedbirler izin verirse başıboş hayvanların da bu barınaklara kabul edilebileceği belirtilmektedir.

Ev hayvanlarının gereksiz acı çekmesine sebep olunması ve terk edilmesi, hayvan refahını sağlamanın iki temel ihlali olarak görülmüştür. Bunun yanı sıra, cerrahi müdahaleler ve öldürme şartları ve şekli konusunda da kısıtlayıcı hükümler yer almıştır. Yiyecek ve su gibi ihtiyaçlarının karşılanması hayvan sahiplerinin yükümlülüğü olarak belirtilmiştir.

Sözleşmenin başıboş hayvanlara yönelik ek tedbirler 3. Bölümünün 12. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu hayvanların sayılarının azaltılması amacına yönelik olarak; 'Taraflardan biri, başıboş hayvan sayısının sorunu yarattığını düşünürse, gereksiz ağrı, acı ve ızdırap çekmelerine sebep vermeyecek şekilde sayılarını azaltmak için uygun yasal ve/veya idarî tedbirleri alacaktır.

a) Bu tedbirler aşağıdaki şartları kapsayacaktır;

- i. Bu hayvanlar yakalanacak ise, bunun hayvana fiziksel ve manevi olarak en az seviyede acı verecek şekilde gerçekleştirilmesi,
- ii. Yakalanan hayvanların muhafaza edilmesi veya öldürülmesi işlemlerinin bu Sözleşmede belirtilen prensiplere uygun olarak gerçekleştirilmesi.

b) Taraflar,

- i. Köpek ve kedilere damgalama gibi az acı veren ya da hiç ağrı, acı ve ızdırap çektirmeyen uygun bir yöntemle aynı zamanda sahiplerinin isim ve adresleri ile birlikte numaraları kayda geçirilerek daimi kimlik sağlamayı,
  - ii. Kedi ve köpeklerin plansız üremelerini azaltmak için bu hayvanların kısırlaştırılmalarını teşvik etmeyi,
  - iii. Başıboş kedileri ve köpekleri bulan kişilerin, bu konuda yetkili makama bilgi vermelerini teşvik etmeyi,
- değerlendirmeyi taahhüt ederler.'denmektedir.

2.3. 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu

Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesine genel olarak uygun hazırlanan 2004 yılında kabul edilen Kanunun adı geçen Sözleşmeden farklı olarak; İnsan tarafından kültüre alınmış ve eğitilmiş hayvanları, 'evcil hayvan' olarak tanımlaması ve sahipsiz hayvanları da bu kavram içerisinde değerlendirmesi önemlidir. Sözleşmede geçen 'ev hayvanı' tanımına benzer şekilde; İnsan tarafından özellikle evde, işyerlerinde ya da arazisinde özel zevk ve refakat amacıyla muhafaza edilen veya edilmesi tasarlanan bakımı ve sorumluluğu sahiplerince üstlenilen

her türlü hayvan 'ev ve süs hayvanı' olarak tanımlanmıştır. Kanunda bir de 'kontrollü hayvan' kavramı vardır. Bir kişi, kuruluş, kurum ya da tüzel kişilik tarafından sahiplenilen, bakımı, aşıları, periyodik sağlık kontrolleri yapılan işaretlenmiş kayıt altındaki ev ve süs hayvanlarına 'kontrollü hayvan' denmektedir. Kanunda; Sahipsiz hayvanların ve bu cümleden olan sokak köpeklerinin ev ve süsü hayvanı tanımı dışında kalması nedeniyle, aşı ve periyodik sağlık kontrolü yapılan işaretlenmiş ve kayıt altına alınmış olmaları konusunda belirsizlik bulunmaktadır. Aslında ilgili kamu kurumlarının sahipsiz hayvanlar üzerindeki sorumlulukları ve sahipli hayvanlar gibi değerlendirilmeleri gereği bu belirsizliği ortadan kaldırmaktadır.

Kanunun İlkeler başlıklı 4. maddesinde bulunan; 'Hayvanların korunmasına ve rahat yaşamalarına ilişkin temel ilkeler şunlardır: a) Bütün hayvanlar eşit doğar ve bu Kanun hükümleri çerçevesinde yaşama hakkına sahiptir. b) Evcil hayvanlar, türüne özgü hayat şartları içinde yaşama özgürlüğüne sahiptir. Sahipsiz hayvanların da, sahipli hayvanlar gibi yaşamları desteklenmelidir. c) Hayvanların korunması, gözetilmesi, bakımı ve kötü muamelelerden uzak tutulması için gerekli önlemler alınmalıdır. d) Hiçbir maddî kazanç ve menfaat amacı gütmeksizin, sadece insanî ve vicdanî sorumluluklarla, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanlara bakan veya bakmak isteyen ve bu Kanunda öngörülen koşulları taşıyan gerçek ve tüzel kişilerin teşviki ve bu kapsamda eşgüdüm sağlanması esastır. ... g) Hayvanların korunması ve rahat yaşamalarının sağlanmasında; insanlarla diğer hayvanların hijyen, sağlık ve güvenlikleri de dikkate alınmalıdır. h) Hayvanların türüne özgü şartlarda bakılması, beslenmesi, barındırılma ve taşınması esastır. i) Hayvanları taşıyan ve taşıyanları onları türüne ve

özelliğine uygun ortam ve şartlarda taşınmalı, taşıma sırasında beslemeli ve bakımını yapmalıdırlar. j) Yerel yönetimlerin, gönüllü kuruluşlarla işbirliği içerisinde, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması için hayvan bakımevleri ve hastaneler kurarak onların bakımlarını ve tedavilerini sağlamaları ve eğitim çalışmaları yapmaları esastır. k) Kontrolsüz üremeyi önlemek amacıyla, toplu yaşanan yerlerde beslenen ve barındırılan kedi ve köpeklerin sahiplerince kısırlaştırılması esastır. Bununla birlikte, söz konusu hayvanlarını yavruvatmak isteyenler, doğacak yavruları belediyece kayıt altına aldırarak bakmakla ve/veya dağıtımını yapmakla yükümlüdür.' Düzenlemesi, büyük oranda Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesine uygundur.

Yerel yönetimlerin sahipsiz hayvanların barındırılması, bakımı ve kontrolünden sorumlu tutulması, bu faaliyetler için uygun ödenek ayrılmasını gerektirmektedir. Kanunun belirttiği hayvan barınakları; Sahipsiz hayvanların da, sahipli hayvanlar gibi yaşamları desteklenmesi hükmüne uygun olarak ve barınak sakinlerini rehabilite edici (3. Madde) şekilde düzenlenmiş olmalıdır.

Kanun yine 4. Maddede; yerel yönetimlerin, gönüllü kuruluşlarla işbirliği yaparak, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunma, bakım ve tedavilerinin sağlanması için hayvan bakımevleri ve hastaneler kurmalarını ve eğitim çalışmaları yapmalarını düzenlemiştir.

Kanunun 6. Maddesine göre; Sahipsiz hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunludur. Müşahede yerlerinde kısırlaştırılan, aşılanan ve rehabilite edilen hayvanların kaydedildikten sonra öncelikle alındıkları ortama bırakılmaları esastır. Hayvan

bakımevleri ve hastanelerin kurulması amacıyla Hazineye ait araziler öncelikle tahsis edilir. Hiçbir kazanç ve menfaat sağlamamak kaydıyla sadece insanî ve vicdanî amaçlarla sahipsiz hayvanlara bakan veya bakmak isteyen ve bu Kanunda öngörülen şartları taşıyan gerçek ve tüzel kişilere; belediyeler, orman idareleri, Maliye Bakanlığı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından, mülkiyeti idarelerde kalmak koşuluyla arazi ve buna ait binalar ve demirbaşlar tahsis edilebilir.

Cerrahi müdahale ve öldürme konusunda Kanunda sınırlamalar mevcuttur. İyileştirici olmayan ve hayvanın görünüşünü değiştirmeye yönelik cerrahi müdahaleler yasak olmakla birlikte, sahipsiz hayvanları kısırlaştırma ve kontrol amacıyla veteriner sağlık görevlilerince bazı müdahaleler yapılabilmektedir.

Sahipsiz hayvanların korunması Kanunun 6. Maddesine göre; Sahipsiz ya da güçten düşmüş hayvanların, 3285 sayılı Hayvan Sağlığı Zabitası Kanununda öngörülen durumlar dışında öldürülmeleri yasaktır. Hayvanlardan ve hayvan maddelerinden insan ve hayvanlara geçebilen hastalıklardan korunmasını ve bulaşıcı hayvan hastalıkları ile mücadele esas ve usullerini tespit etmek amacıyla hazırlanan Yönetmeliğin Kuduz Hastalığı başlıklı 119. Maddesinde; 'Hayvan sağlık zabitası komisyonu hastalık çıkış kararını alır ve ilan eder... Kuduz hastalığı çıkan yerdeki sahipsiz ve başıboş köpekler köylerde muhtar ve ihtiyar heyetince, kasaba ve şehirlerde belediye zabitasınca tazminatsız olarak öldürülür ve imha edilir.' Hükmü bulunmaktadır. Aslında bu hüküm aynı Yönetmeliğin hayvan sağlığını korumaya dair işlemleri kapsadığı lafzına karşılık sahipsiz ve başıboş hayvanları hayvandan saymadığı gerçeğini belirtmektedir.

2.4. Türk Ceza Kanunu

Sahipli hayvanların öldürülmesi Türk Ceza Kanununda 'mala karşı işlenen suçlar' neviden görülmektedir. Türk Ceza Kanununun Mala zarar verme başlıklı Madde 151. maddesinde; *'Başkasının taşınır veya taşınmaz malını kısmen veya tamamen yıkan, tahrip eden, yok eden, bozan, kullanılamaz hale getiren veya kirleten kişi, mağdurun şikâyeti üzerine, dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır... Haklı bir neden olmaksızın, sahipli hayvanı öldüren, işe yaramayacak hale getiren veya değerinin azalmasına neden olan kişi hakkında yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır.'* Düzenlemesi mevcuttur.

Kanunun 'Müstehcenlik' Başlıklı 226. Maddesindeki düzenlemeyle; şiddet kullanılarak hayvanlarla cinsel ilişki kurulmasına dair görüntülerin paylaşılmasına hapis ve adli para cezası getirilmiştir.

Mevzuatımızda hayvanlar; ya maldır, ya da sahipsiz olduklarından dolayı öldürülmeleri kabahat cinsinden kabul edilen ve karşılığında idari para cezası ödenen, yaşam hakları takdir edilmeyen varlıklardır. Gerçekte sahipsiz hayvanların sahipli hayvanlar gibi yaşamları etkili yaptırımlarla desteklenmemektedir.

3. İlgili Kurumlar

3.1. Orman ve Su Bakanlığı

Orman ve Su Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünün görevlerini düzenleyen 8. Maddesinin f fıkrasında; *'Hayvanların korunmasına yönelik çalışmaları, ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde yapmak, yaptırmak, bu konuda yürütülen faaliyetleri desteklemek,*

denetlemek veya denetlenmesini sağlamak.' üzere Bakanlık görevlendirilmiştir. Bakanlık denetim yetkisi- ni ilin valisine devredebilir.

Bakanlığın 2017 Faaliyet Raporunda; Ülkemizde sahipsiz hayvanların korunması amacıyla faaliyet gösteren 85.000 hayvan kapasiteli 233 adet hayvan bakımevi bulunduğu belirtilmektedir. Bakanlıkça 2017 yılında hayvan bakımevi yapımı maksadıyla, 23 yerel yönetime 7.857.600 TL mali destek sağlanmıştır. Balıkesir Belediyesi Hayvan Bakımevi Muş Belediyesi Hayvan Bakımevi Sokak hayvanlarının üremelerinin kontrol altına alınması maksadıyla, 2017 yılında belediyelerce yapılan sokak hayvanları rehabilitasyon çalışmaları: Kısırlaştırılan Hayvan Sayısı 203.905, Aşılana Hayvan Sayısı 233.098, İşaretlenen Hayvan Sayısı 204.833, Sahiplendirilen Hayvan Sayısı 48.734 olarak açıklanmaktadır. Bakanlıkça aynı yıl içinde 41.644 adet sahipsiz hayvanın kısırlaştırılması maksadıyla yerel yönetimlere 2.142.400 TL mali destek sağlandığı bilgisi Raporda yer almaktadır. Bakanlık tarafından yapılan denetimler ve gelen ihbarlar üzerine, hayvan hakları ihlallerine ilişkin 2017 yılında, 2.109.678 TL idari para cezası uygulanmıştır. Rehabilit edilen sahipsiz hayvanların işaretlene-

rek kayıt altına alınması maksadıyla bir yıl içinde 232.750'şer mikroçip ve kulak küpesi, 10 adet mikroçip okuyucu ve 220 adet kulak küpesi pensi temin edilerek belediyelere dağıtılmıştır. 2017 yılında sahipsiz hayvanların kışın olumsuz hava şartlarından korunabilmeleri maksadıyla 500.000 TL değerinde yaklaşık 1.000 adet köpek kulübesi ve kedi evi yaptırılarak dağıtımı yapılmıştır. (14)

3.2. İl Hayvanları Koruma Kurulu

Hayvanları Koruma Kanununun 15. Maddesine göre; İlin valisi başkanlığında, sadece hayvanların korunması ve mevcut sorunlar ile çözümlerine yönelik olmak üzere toplanır. Bu toplantılara; a) Büyükşehir belediyesi olan illerde büyükşehir belediye başkanları, büyükşehir bağlı ilçe belediye başkanları, büyükşehir olmayan illerde belediye başkanları, b) İl orman ve su müdürü, c) İl tarım müdürü, d) İl sağlık müdürü, e) İl millî eğitim müdürü, f) İl müftüsü, g) Belediyelerin veteriner işleri müdürü, h) Veteriner fakülteleri olan yerlerde fakülte temsilcisi, ı) Münhasıran hayvanları koruma ile ilgili faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlardan valilik takdiri ile seçilecek en çok iki temsilci, j) İl veya bölge veteriner hekimler odasından bir temsilcinin

katılacağı belirtilmiştir. Kurul başkanı gerekli gördüğü durumlarda konuyla ilgili olarak diğer kurum ve kuruluşlardan yetkili isteyebilir. İl hayvan koruma kurulu sekretaryasını, il orman ve su müdürlüğü yürütür. Kurul, çalışmalarının sonucunu, önemli politika, strateji, uygulama, inceleme ve görüşleri Bakanlığa bildirir.

İl hayvanları koruma kurulunun görevleri; 'İl sınırları içinde hayvanların korunmasına ilişkin sorunları belirleyip, çözüm tekliflerini içeren yıllık, beş yıllık ve on yıllık plân ve projeler yapmak, Bakanlığın olumlu görüşünü alarak hayvanların korunması amacıyla her türlü önlemi almak, uygulamak, hayvanların korunması ile ilgili faaliyetleri izlemek, , ilde kurulacak olan hayvan bakımevleri ve hayvan hastanelerini desteklemek, geliştirmek ve gerekli önlemleri almak, yerel gönüllülerin müracaatlarını değerlendirmek, konuyla ilgili eğitici faaliyetlerde bulunmak,' olarak düzenlenmiştir.

3.3. Yerel Yönetimler

Türkiye'de 30'u Büyükşehir Belediyesi, 51'i İl Belediyesi olmak üzere toplam 1397 Belediye bulunmaktadır. (15)

5199 sayılı Kanunun 17. Maddesinde; Yerel yönetimlerin, ev ve süs hayvanları ile sahipsiz hayvanların kayıt altına alınması ile ilgili işlemleri yapmakla yükümlü oldukları belirtilmektedir.

Bu makale yazılırken Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca çıkarılan Kedi, Köpek ve Gelinciklerin Kimliklendirilmesi ve Kayıt Altına Alınmasına Dair Yönetmeliğe göre sahipsiz hayvanlar hariç olmak üzere başlıkta adı geçen hayvanlara mikroçip takılması ve elektronik olarak izlenebilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Yerel yönetimlerin sahipsiz hayvanları kayıt altına alma görevi içinde değerlendirilmek suretiyle mikroçip zorunluluğu

onlara da getirilebilirdi. Sahipli hayvanlara maddi değer açısından bakılması bu farklılaştırmanın nedeni olsa gerektir. Ancak sahipli hayvanların bir kısmının mevzuat gereği kurulan Bakımevlerindeki hayvanlardan sahiplendirilecek olması bu farklı tutumu anlamsız kılmaktadır.

3.4. Yerel Hayvan Koruma Görevlileri

Yerel hayvan koruma görevlilerinin sorumlulukları 5199 sayılı Kanunun 18. Maddesinde; 'Özellikle kedi ve köpekler gibi sahipsiz hayvanların kendi mekânlarında, buldukları bölge ve mahallerde yaşamaları sorumluluğunu üstlenen gönüllü kişilere yerel hayvan koruma görevlisi adı verilir. Bu görevliler, hayvan koruma dernek ve vakıflarına üye ya da bu konuda faydalı hizmetler yapmış kişiler arasından il hayvan koruma kurulu tarafından her yıl seçilir... Yerel hayvan koruma görevlileri; bölge ve mahallerindeki, öncelikle köpekler ve kediler olmak üzere, sahipsiz hayvanların bakımları, aşılarının yapılması, açılı hayvanların markalanması ve kayıtlarının tutulmasının sağlanması, kısırlaştırılması, saldırgan olanların eğitilmesi ve sahiplendirilmelerinin yapılması için yerel yönetimler tarafından kurulan hayvan bakımevlerine gönderilmesi gibi yapılan tüm faaliyetleri yerel yönetimler ile eşgüdümlü olarak yaparlar.' şeklinde düzenlenmiştir.

4. Sokak Köpekleri Konusunda Yapılması Gerekenler

4.1. Mevzuat Yönünden

- Genel olarak hayvanlara yönelik hukuku 'yaşam hakkı' anlayışına uygun olarak gözden geçirmeli ve yeniden düzenlemeliyiz.
- Hayvanları Koruma Kanunu ve ilgili mevzuat, uluslararası hukuka uygun olarak 'hayvan haklarını koruma' olarak düzenlenmeli

ve ihlaller 'kabahat' değil 'suç' olmalıdır.

- Sahipli hayvanlar için öngörülen yaşam konforu sahipsiz hayvanlar için de sağlanmalıdır. Örneğin sahipli hayvanların kuduz şüphesi için alınan önlemler, sahipsiz hayvanlar için de düşünülmelidir. Mevcut mevzuatta sahipsiz ve başıboş köpekler kuduz şüphesiyle yok edilmektedir.
- Hayvanları Koruma Kanununda; 'Ev ve süs hayvanları ile kontrolü hayvanlardan, doğal yaşama ortamlarına tekrar uyum sağlayamayacak durumda olanlar terk edilemez; beslenemeyeceği ve iklimine uyum sağlayamayacağı ortama bırakılamaz. Ancak, yeniden sahiplendirme yapılabilir ya da hayvan bakımevlerine teslim edilebilir.' Sahipli köpeklerin sokaklara terk edilmesinin yaptırımını olmalıdır. Böylece sokak köpeklerinin çoğalmasına yol açan kaynaklardan biri önlenmiş olur.
- Sahipsiz köpek saldırılarından zarar gören kişilerin sorumlu kurumlara dava açabilmesi ve tazminat alabilmesi, görevini aksatanlara karşı idari ve adli ceza uygulanabilmesi hukuken sağlanmalıdır.

4.2. Uygulama Yönünden

- Sahipsiz köpeklerin sayımı düzenli olarak yapılmalıdır. Sahipsiz hayvanların kulak küpesi ve chip gibi önlemlerle kimliklendirilmesi sağlanmalıdır.
- İl Hayvanları Koruma Merkezlerinin üst kurulu olarak ilgili Bakanlık ve üst kuruluş temsilcilerinin yer alacağı, Hayvan Haklarını Koruma Üst Kurulu oluşturulmalıdır.
- Sahipsiz hayvanların korunması ile sokaktaki insanların hayvan hastalıklarından ve saldırılarından korunması; insanların

güvenliği ve hayvanların yaşam hakkı dikkate alınarak önlemler uygulanmalıdır.

- Yerel yönetimlerin sahihsiz hayvanlara yönelik görevleri denetlenebilir ve standartlara uygun olarak yeniden tanımlanmalıdır. Birkaç yerel yönetimin kapsamına giren sorunlar merkezi

yönetim kurumlarınca koordine edilerek çözümlenmelidir.

- Belediyelerin veteriner hekim ve diğer personel ihtiyacının karşılanması için imkân sağlanmalıdır.
- Sahipsiz hayvanlara yönelik hizmet sağlayan özel sektör kurum ve kuruluşları çalışma koşulları

ve standartları denetlenebilir olmalıdır.

- Hayvanların korunmasından sorumlu olan Orman ve Su Bakanlığı'nda sahihsiz hayvanların korunması için özellikle oluşturulmuş, yeterli personelin bulunduğu, denetim ve yaptırım gücüne sahip bir genel müdürlük kurulmalıdır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Göçebe toplumlarda ve köy yerleşimlerinde hayvanlarla insanlar çeşitli yandaşlık ve karşıtlık ilişkileri geliştirmişlerdir. Etinden, sütünden, yumurtasından ve yününden istifade edilen yenebilir çiftlik hayvanları ile gücünden yararlanan çiftlik hayvanları insanın yanında yerini almış, kediler fareleri ve yılanları yakalamakla öne çıkmıştır. Ancak insanın en sadık dostu köpekler olmuştur. Köpek sahip olduğu yeteneklerini; avlanma faaliyetinde takım çalışması göstererek ve yanını, yöresini, evini, barkını ve sürülerini korumak suretiyle insanoğluna cömertçe sunmuştur. Öyle ki bu uğurda akrabasından olan vahşi kurtlara meydan okumuş, gerekirse can vermiştir. Bütün bunların karşılığında istediği sevilme, takdir edilmek ve doyurulmaktır. Bizim için çalışan eşeğe ve sadık ve fedakâr dostumuz köpeğe benzetilmek hakaret, aslan, kaplan ve kurda benzetilmek şeref olmuştur. İnsanoğlu bunca sadakatine ve fedakârlığına rağmen köpeği hakir

görmüş, vahşi canavarlara hayranlığını bildirmişti. İnsan sistemli olarak kendi türüne karşı düşmanlık edip, öldürebilen bir canlıdır. Bu özelliğiyle vahşi hayvanları vahşette geçebilir. Ancak dostluğu da çok caziptir ve bunu en iyi köpekler bilir.

Köyden kente göç eden insan hayvan dostlarını geride bırakmış, kente gelmeyi başaran köy köpekleri 'sokak köpeği' olmuştur. Kentte bulunan sahipli köpekler de vefasızlıktan sokağa düşmüştür. Kediler ve kuşlar için önemli bir yakınma söz konusu değilken köpekler için durum farklılık arz eder. Şimdi önemli bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

Toplumsal yapımızda ve değerlerimizde; sokak hayvanları Allah'ın insanlara emanetidir. Köpeğin sadakati ve dostluğu tarih boyunca sınıanmışken bugün sıra insanda olmalıdır. Onların da bir can taşıdığı unutulmamalıdır. Yaşam hakları ve ihtiyaçları titizlikle ele alınmalıdır. Onları satın almaktan değil, edin-

mekten söz etmeliyiz. Onlara sevgi verebilmek ve önyargıları aşmak için çocuklarımızı eğitmeliyiz. Toplum sözleşmesi hayvanlar ve insanlar arasında, anlayış ve benimseme çerçevesinde oluşturulmalıdır. Barış ve tahammül insanlar arasında olması gerektiği gibi insanlarla hayvanlar arasında da olmalıdır. Doğrusunu söylemek gerekirse ortak yaşam şartlarını en çok tehdit eden insandır. Doğal çevreyi bozan biz olunca tamirat sorumluluğu da bize düşmektedir. Bencil, yalnız ve acımasız olamayız. Mutluluk topyekûn olmalıdır. Komşusu açken tok yatan biz olamayız. Mutlu bir dünyanın bireyleri olabilmek için sokak hayvanlarından oluşan komşularımızı da doyurmalıyız. Onların da yardıma muhtaç olduklarını görebilmeliyiz.

Uzayda yüksek nitelikli canlılar varsa eğer, insanların hemcinsleriyle, hayvanlarla ve doğal çevreyle uyumunu görmeli, Mavi Gezegenimizi hayranlıkla izlemeli, mutluluk resimlerimizi Galaksilere göndermelidirler.

KAYNAKÇA

- 1- <http://siriusufo.org>, 14.02.2018
- 2- <http://www.kuranikerim.com/telmalili/enam>
- 3- <http://www.tdk.gov.tr>, 13.02.2018
- 4- <https://www.tripadvisor.com>
- 5- <https://www.altayli.net/kopegin-sadakati-hachiko.html>
- 6- <https://www.kopekler.gen.tr/sokak-kopekler>

- 7- <http://www.star.com.tr/yazar/biz-sokak-kopekleri>.
- 8- <https://kuran.diyaret.gov.tr>
- 9- <https://www.kopekler.gen.tr/sokak-kopekler>
- 10- <http://gunlukdoz.blogspot.com.tr>.
- 11- <http://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/yavuz-bahadiroglu/osmanli-medeniyetinde-hayvanlar>

- 12- <http://www.dunyabulteni.net/tarih-dosyasi/230393/istanbul-kopekleri-hayirsiz-adaya-nicin-gonderildi>.
- 13- Berfin Melikoğlu, Vet Hekim Der Derg, 80(1): 37-44, 2009 Araştırma Makalesi /<http://veteriner.org.tr/files/dergi/cilt80sayi1/b37-44.pdf>,
- 14- <http://www.ormansu.gov.tr>
- 15- <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiDariBolumleri.aspx>